

Avusturyacı Bir Makroekonomist: Roger W. Garrison ile Bir Mülâkat¹

Çeviren: Bahadır Akın

Liberal Düşünce, Cilt 15, Sayı 59 - 60, Yaz-Güz 2010, s. 79 - 95

Roger W. Garrison Auburn Üniversitesi'nde iktisat profesörüdür ve *Time and Money: The Macroeconomics of Capital Structure* (Zaman ve Para: Sermaye Yapısının Makroekonomisi) kitabının yazarıdır. Avusturyacı makroekonomi teorisi üstüne, özellikle de iktisadî dalgalanma teorisi üstüne gelişen literatüre öncü katkılarda bulunmaktadır. Mises Enstitüsü'nde kıdemli akademisyendir ve *Quarterly Journal of Austrian Economics* ile *Review of Austrian Economics* dergileri için makaleler kaleme almıştır.

AEN: *Avusturyacı makroiktisadın grafiksel bir izahına ihtiyacımız olduğuna inanmaya sizi yönelten şey neydi?*

Garrison: Lisansüstü eğitimim sırasında sürekli Keynesciliğin ISLM uyarlamasına maruz kalıyordum. Erkek kardeşimle, Keynesyenlerin ders kitaplarına hükmeden bu genişletilmiş, birbirine kenetlenmiş modele nasıl sahip olduğunu açıkladığım bir tartışmamızı çok canlı bir şekilde hatırlıyorum. Öğrencilerin tümü bu modeli öğrenmiş ve sonra onun doğru oluşunda bir yerleşik menfaat edinmişti. Bu beni rahatsız etti. Kendisi bir grafik tasarımcısı olan erkek kardeşim Avusturyacıların alternatif bir modeli olup olmadığını sordu, ve hayır cevabını vermek zorunda kaldım.

¹ *The Austrian Economics Newsletter*, Kış 2000, Ludwig von Mises Institute. Metnin orijinali için bkz. http://mises.org/journals/aen/aen20_4_1.pdf

Böylece, bir model üzerinde çalışmaya başladım. Bir model oluşturmak için ilk teşebbüsüm büyük ölçüde Mises'in *Theory of Money and Credit* (Para ve Kredi Teorisi) adlı eserine dayanıyordu. Bu modeli 1973 yılında toparladım ve 1978 yılında da yayınlandı. Grafiklerim üç boyutlu: Bir düzlemde Avusturyacı görüşü, diğer dikey düzlemde Keynesçi görüşü gösterdim. Bu yapı bana her iki bakış açısı arasındaki kritik kesişmeleri gösterme imkânı sağladı. Bir Marksist-Kurumsalcı olan profesörüm bana -muhtemelen emek değer teorisine dayalı olarak- yüksek bir not vermişti. Daha sonra, beni bu modeli Chicago'da profesyonel bir toplantıda sunmak üzere davet etti.

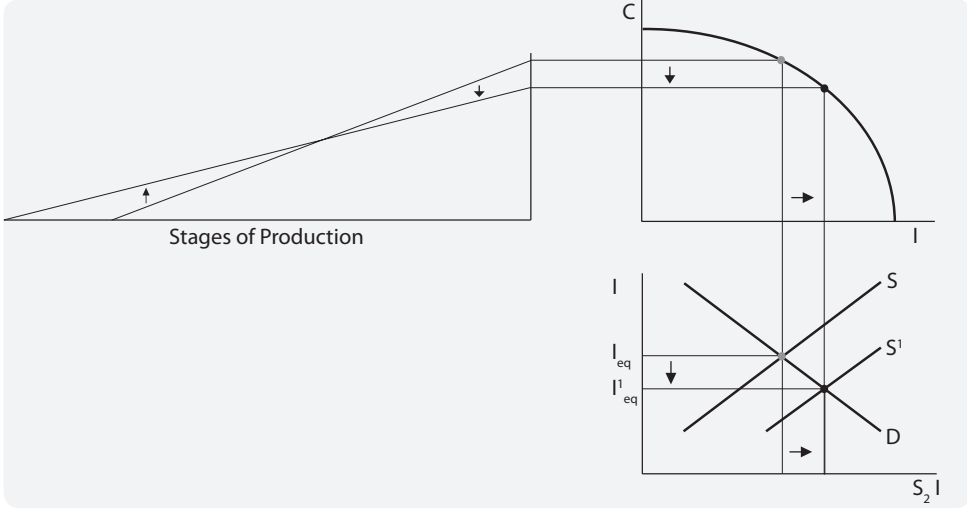
AEN: Peki bu çalışma olumlu bir kabul gördü mü?

Garrison: Bazı Avusturyacıların tepkisi karışık. Murray Rothbard modeli sevdi, çünkü onu Keynesçileri kendi oyunlarında yenilgiye uğrattığı olarak görmüştü. Çizimin esas değerinin polemikçi değeri olduğunu düşündü: anaakımla etkili bir şekilde boy ölçüşen diyagramatik bir açıklama vardı. Murray modeli tartışmak üzere beni New York'a davet etti. Kendi apartman dairesinde küçük bir grupta toplandı, ve sabahın erken saatlerine kadar hep birlikte sayfa sayfa makaleyi inceledik.

Diğer bazı Avusturyacılar, fikirlerini grafiksel bir çerçeveye dökmeye çalışmanın Mises'e bir saygısızlık olduğu kanaatindeydiler. Hâlbuki Mises, *Human Action*'da (İnsan Eylemi) ekonomik güçler arasındaki ilişkileri eğriler çizerek, ve hatta onları matematiksel sembollerle ifade ederek canlandırabileceğimizi kabul eder. Kendi zamanının grafiklerini, yalnızca asıl oyunun kenarında kaldıklarını söyleyerek, reddediyordu -ama burada bile lisans öğrencilerinin eğitimindeki yararlılıklarını tasdik etmiştir! Ben de grafiklerin kesinlikle yararlı olabileceğini düşünüyorum. Rothbard bu çizimleri *Man, Economy, and State*'te (İnsan, İktisat, ve Devlet) epeyce kullandı. Tabii ki, Mises'in ayrıca uyardığı gibi, grafiklerle teorinin kendisini birbirine karıştırmamalıyız. Ben kendi çizimlerimi, birbirini karşılıklı olarak güçlendiren birçok fikrin kendisine bağlanabileceği, kullanışlı bir çerçeve olarak düşünmeyi tercih ederim.

AEN: İktisadî dalgalanma ile ilgili anlatımınızın bir özetini verebilir misiniz?

Garrison: Avusturyacı teori bazen bir aşırı yatırım teorisi yahut, emsalsiz Avusturyacı vukufu ifade edersek, bir yanlış yatırım (malinvestment) teorisi olarak adlandırılır. Fikrin özü şudur; bir kredi genişleme döneminde çok fazla kaynak üretimin başlangıç aşamalarına tahsis edilir, ki bu üretimin sonraki aşamaları için çok az kaynak bırakır. Grafiksel izahımda, üretim fiilen üretim imkânları sınırının dışına doğru itilir. Bu durum, aksi halde açıklanamayacak şeyi açıklar: büyümenin başlaması ile çöküşü oluşturan sonraki piyasa düzeltimi arasındaki zaman aralığını. Ama, yapay olarak düşük bir fâiz oranı tarafından doğurulan, tüketim tercihleri ile yatırım planları arasındaki dönemler arası uyumsuzluk, çöküşü zarurî kılan şeydir.

Şekil 1. Tasarruf kaynaklı sermayenin yeniden dağılımı.
(Kaynak Roger W. Garrison, *Time and Money*, Routledge, 2001)

Mises hem fazla tüketim hem de yanlış yatırımdan birisi olarak büyüme probleminden bahsetmiştir. Yani, geçici olarak, daha fazla tüketim malı ve başlangıç aşaması için sermaye malı üretilerek, bir ekonominin üretim imkânları sınırının ötesinde çalışması mümkündür, ancak bu karma durum sürdürülebilir değildir. Aslında teori, ağır bir doz sermaye teorisi gerektirse de, ve iktisadî dalgalanma ile ilgili pek çok rakip görüşten daha fazla iç dinamikleri hesaba katsa da, çok da karmaşık değildir. Gerçek büyüme ile sunî genişleme arasındaki tezat çizimlerimde gösterilmiştir (bkz. Şekiller 1 ve 2).

AEN: *Grafiksel çerçevenizin üstünlükleri pedagoji ve açıklamanın ötesine varır.*

Garrison: Evet, ama pedagoji çok önemlidir. Öğrencilere ve meslektaşlarınıza bir teoriyi anlatabilme imkânının varlığı asla önemsiz görülmemelidir. Ve *Time and Money* (Zaman ve Para) adlı eserimdeki yeni çerçevenin tüm düzeylerde hayli kolay öğretilbilir olduğunu gördüm. Üstelik bu fayda sadece iktisadî dalgalanma ile sınırlı da değildir. Ancak grafikler başka bir işleve daha hizmet eder: teorinizi kurarken size belirli kısıtlamalar dayatırlar. Bu, Paul Krugman'ın Avusturyacı teorinin "toparlama" (adding up) testi ile uyuşmadığı şeklindeki itirazına cevap vermeye yardım eder. Bu itirazı ile Krugman her şeyin birbirine uymak zorunda olduğunu ifade eder. Tipik olarak iktisatçılar bazı denklem sistemleriyle toparlama testini karşılamaya çalışırlar. Pekâlâ grafikler de aynı amaca hizmet edebilir. Piyasalar arasındaki tüm genel karşılıklı bağımlılıkları izleyerek, hikâyenizi güvenilir/şaşmaz hâle getirmenize yardımcı olurlar.

AEN: *Sonrasında, iktisadî dalgalanmayı bir açıklama çabası daha büyük bir projeye dönüştüğünde ne oldu?*

Garrison: Amacım sadece iktisadî dalgalanmaların grafiksel bir hikâyesini oluşturmak değil, ayrıca teorik ve uygulamalı konuların geniş bir dizisine bakabilmemize imkân sağlayacak eksiksiz bir makroekonomik çerçeve sağlayabilmektir. Mesela, bu çerçeve bir gelir vergisinin bir tüketim vergisine dönüştürülmesindeki problemlerle ilgilenir: model tek başına bu dönüşümün beklenmeyen ikilemler ve terslikler doğuracağını gösteriyor.

Yine bu model hükümetin altyapı harcamalarındaki problemi de gösteriyor: borçlanılan fonlar uzun vadeli projelere kaynak tahsisi için kullanılıyor iken, hükümet borçlanması faiz oranlarını yükseltir. Bu, hükümetin, şüphe götürür yararlılık sonuçlarıyla birlikte, piyasaya karşı yürüdüğü açık bir örnektir. Yine grafikler, Ricardocu denkleğin (Ricardian equivalence) fiilen doğru çıkması için karşılanması gerekli ihtimal dahilinde olmayan koşulları göstererek, açıktan finansmanın terslikleriyle ilgilenir. Açığa çıkar ki, insanların, yalnızca hükümet daha fazla borçlandığı için, daha fazla tasarruf yapmaları hayli muhtemel olmayan bir vakiadır. Avusturyacı makroiktisadın pek çok farklı uygulamalarının varlığı asıl meramımdır.

AEN: *Grafiklerinizi denklemlere dönüştürmeyi düşündünüz mü?*

Garrison: Evet, bir süre evvel daha önceki modelimde bunu yapmıştım. Sonuçlardan pek tatmin olmadım. Modele karşı uyarıda bulunan şey, eşitliklerin muhtemel denge durumlarına yersiz dikkat çekmesi, ve Avusturyacı teorinin gerçekte bütünüyle konu edindiği, piyasa sürecinin tartışılmasına pek bir yardımının olmamasıdır. İktisadî dalgalanmalar aslî bir şekilde dengesizlikleri gerektirdiğinden, size iktisadî dalgalanmalarla ilgili bir denge teorisi sağlayacak bir dizi eşitlik yazmanız mümkün değildir.

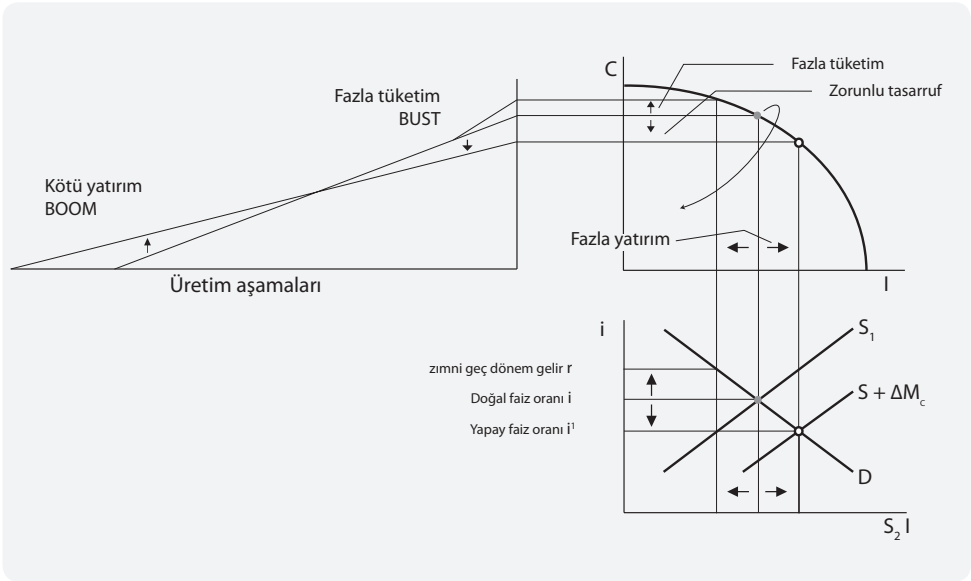
Şu halde, grafiklerin de dikkat dağıtıcı çıkabileceği şeklinde bir kaygı olabilir. Ancak şimdiye kadar, öğrenciler ve okurlar bana hep, grafiklerin işin özünün anlaşılmasında faydalı olduğunu ve hiç de dikkat dağıtıcı olmadığını söylediler.

AEN: *Yeni kitabınız Avusturyacı geleneğe özel anlamda ne kadar uygun düşüyor?*

Garrison: Pekâlâ, kitabın Hayek'in *Prices and Production* (Fiyatlar ve Üretim) adlı eserinin bir devamı olarak görülmesini ümit ediyorum. İlk olarak 1931 yılında verilen dersler üzerine temellendirilen bu kitap, makroekonominin Avusturyacı bir çerçevesinin yani Hayekyen üçgeninin anahtar bir unsurunu bize sağlamıştır. Her ne kadar, çalışmamın nihaî hedefi sermaye teorisini yeniden makroekonomiye monte etmek olsa da, Hayek'i *Pure Theory of Capital* (Pür Sermaye Teorisi -1941) adlı kitabında tüketen konuların içinde düğümlemekten kaçınmaya gayret ediyorum.

Hayek'in *Pure Theory*'sinin daha iyi bir başlangıç noktası olacağını iddia edebilirsiniz. Hayek'in kendisi bu kitabı *Prices*'in tezlerini genişletmek için bir girişim olarak görmüştür. Hatta, üretim yapısının ancak çıplak iskelet bir sunumu olan, kendi üçgenleri ile iyice çalışmadan önce, dayanıklı tüketim malları ve sabit sermaye konusunda eksiksiz bir açıklama getirilmesine ihtiyaç duyduğumuzu söylemiştir. Ve nihaî olarak kendisi *Pure Theory* ışığında *Prices*'i hevesle istediği yeniden yazma projesini terk ettiğinden, birçokları 1941 tarihli kitabın projeyi ilerletmek isteyen birisi için açık başlangıç noktası olduğuna inanır.

Ben bu fikri reddediyorum. Detaylara girmiyor iken, ekonominin dönemler arası sermaye yapısının aslî özelliklerini yakalayan, Hayek'in ilk grafikleriyle yola çıkmayı öneriyorum. Tamı tamına doğru soyutlama düzeyini içeren Hayek-yen üçgen, genel bir makroekonomik çerçeveye bir parça olarak -ama anahtar bir parça olarak- tam oturur. Avusturyacı makro yapmak için, onu sermaye teorisinin çetrefilli konularıyla karmaşıklaştırmanıza gerek yoktur. Daha basit ve doğrudan bir şeye ihtiyacınız vardır.

Şekil 2. Büyüme ve Çöküş (politika kaynaklı dönemler arası dengesizlik.)

(Kaynak Roger W. Garrison, *Time and Money*, Routledge, 2001)

AEN: Şu halde, haddi zatında bir sermaye teorisine katkıda bulunmaya çalışmıyorsunuz.

Garrison: Sermayenin heterojen olduğunu, üretimin aşamalar halinde gerçekleştiğini, kaynakların bu aşamalar arasında farklı yollarla dağılabileceğini bir

defa anladığımızda, teorinin özüne sahipsiniz demektir. Sonrasında, Hayek'in üçgenlerinden tutarlı bir çerçeve oluşturabilmek için faydalanabilirsiniz. Hayek'in *Pure Theory*'si ortaya koymamız gereken tüm problemi ilk yüz sayfada açığa serer: zamanlar arasında koordinasyon problemi. Ve bu sorunla ilgilenmek, ortaya çıkar ki, teoriyi gerçek dünyanın konularına bağlı tutmaya yardımcı olur.

Benzer bir şeyi Israel Kirzner'in 1966 tarihli *An Essay on Capital* (Sermaye Üstüne Bir İnceleme) başlıklı kitabı için de söyleyebilirim. Bu, sermaye teorisinin bütün karmaşıklıklarını çok derin bir şekilde inceleyen güzel bir kitaptır. Konu derin; çalışma önemlidir. Ancak piyasaların makroekonomiyi nasıl ray üstünde tuttuğunu ve hükümet politikasının ise raydan çıkarabildiğini anlamak için ihtiyaç duyduğumuz şey değildir.

Tüm ihtiyacımız olan, kaynakların tüketim amaçlı ve yatırım amaçlı kullanımı arasındaki temel değiş tokuşu kabul eden bir modeldir. Bazı sermayenin ilk aşamalarda, ve diğer sermayenin de geç aşamalarda daha iyi kullanıldığını bilmemiz gerekir. Zamanlar arası bu heterojenlik Hayek'in üçgenlerinde yeterince ele alınmıştır.

Aklıma gelmişken, çok aşamalı üretimin grafiksel bir izahına teşebbüs eden ilk Avusturyalı Eugen von Böhm-Bawerk idi. Aşamaları üçgenlerle göstermek yerine, ortak merkezli halkalar kullanmıştır. Yaptığı şeyi kavradığınızda, Hayek ile aynı şeyi yaptığını fark edersiniz. Şimdi, Böhm-Bawerk parasal değerlendirmeleri dikkate almamıştır. İktisadî dalgalanma ile ilgili bir teori, buna işaret eden bir iz dahi yoktur. Dolayısıyla onun modeli bizi pek bir yere götürmez.

AEN: *Bazen Avusturyacıların çok teorik olduğu söylenir. Sizin gerçek dünyaya daha yakın yaklaşımınızın anaakıma daha pazarlanabilir bir şey olduğunu düşünüyor musunuz?*

Garrison: Öyle olmasını umardım, ama korkarım ki daha doğru bir kıyaslama tersine işaret ediyor. Çoğu anaakım makroiktisatçı gerçek dünyaya odaklı değildir. Zaman zaman, pratik değerlendirmeleri basit teoriler ışığında incelememiz gerektiğinde ısrarcı olan kuramcılarının etkisinde kalırlar. Uygulama sorunlarından çok, teorilerinin tutarlılığı ve bükülmezliği ile modellerinin matematiksel zerafetiyle daha ilgilidirler. Bu sebeple, benim makro modelimi hayli düşük teknolojili, ve fazla dikkate değmez olarak görebilirler.

Ancak iktisadî dalgalanmalardan söz ettiğimde, tarihsel kaydın konusu olan gerçek/fiilî iktisadî dalgalanmalar ile muhtemelen gelecekte tecrübe edeceğimiz dalgalanmalara işaret ediyorum. "Reel iktisadî dalgalanma teorisyenleri" gibi birçok anaakım kuramcısı bunu yapmaz. Standart argüman hâline geldiği gibi, Avusturyacılar, hipotezleri sınamak için veri toplama anlamında empirik olmakla zaman zaman suçlanırlar, ama Avusturyacılar farklı bir anlamda empirik-

tirler: hakikî tarihsel vakıaların gerçek yüzüne (nitty-gritty) dikkat gösterirler. Tarihsel anlayışla uyum gösteren teorik açıklamaların peşindedirler.

Bu bakımdan, anaakım makroiktisat çok daha az empiriktir. Murray Rothbard şu soruyu tartışmaktan hoşlanırdı: “Hangisi daha tehlikelidir: hiç iktisat bilmeyen bir tarihçi mi, yoksa hiç tarih bilmeyen bir iktisatçı mı?” Rothbard’ın nihaî olarak hangi tarafı tehlikeli bulduğunu hatırlayamıyorum.

AEN: Aynı zamanda, mesela Friedman’ı da hiçbir nedensellik teorisine sahip olmaması sebebiyle hayli eleştiriyorsunuz.

Garrison: İktisadî dalgalanma ile ilgili kendi “devşirme (plucking) modelinde” yalnızca Keynesyen temelli Milli Gelir İstatistikleri’ne bakar ve gördüğü şeyi, bu istatistiklerin zaman üstünde takip ettiği, açıklayıcı (revealing) bir kalıp/model olarak tanımlar. Ancak bu model çok yüksek düzeyde bir toplamaya (aggregation) dayanır, daha düşük bir düzeydeki toplama üstünde işleyecek bir teori olmaksızın, bunun bir anlam ifade etmesi mümkün olmamaktadır. Avusturyacı teorinin yaptığı şey işte budur. Bu konuya dair Friedman ile mektuplaşmıştım. Şaşırtıcı olmayacak şekilde Avusturyacı görüşe kapalı kalır.

Bu kendisinden öğreneceğimiz bir şey yok demek değildir. James Tobin bir seferinde kendi teoriniz için toplayabileceğiniz en iyi empirik deliller muhaliflerinizce keşfedilenlerdir demişti. Şimdi, işte buna iyi bir ilk örnek. Friedman, reel faiz oranlarının bir çöküşün öncesinde özel surette yüksek olduğu, 1970’lerdeki bir dönem için verilere baktı. Bu onun empirik gözlemiydi. *Barron’s*’ta yayınlanan bir mülakatta yer alan, bu veriler üzerine yaptığı yorumlaması büyük ölçüde Avusturyacı bir yorumdu: Fiilî çöküş öncesi yüksek oranları “tehlikeli (distress) borçlanma”ya yüklemişti.

Friedman, işadamlarının düşük faiz oranlarının mevcut olduğu ilk dönemlerde yatırım projeleri başlatmış olmaktan pişmanlık duyduklarını, ancak faiz oranlarının yükselmiş olması gerçeğine karşın, bu projeleri bitirebilmek için kendilerini daha da borçlanmak zorunda bulduklarını açıklamıştır. Elbette olayların bu belirli ardılığı tamı tamına Avusturyacı iktisadî dalgalanma teorisidir. Bunu fark edince, Friedman’a yazdım, ona bu argümanı yayınlanmış eserlerinden birisinde daha kapsamlı olarak incelemiş olup olmadığını sordum. İncelemediğini, ve dahası bu açıklamayı yalnızca söz konusu belirli dalgalanmaya uygulamak amacıyla kurmuş olduğunu söyledi. Avusturyacıların bütün söylediği şey bu “tehlikeli borçlanma” fenomeninin çok daha genel surette uygulanabilir, ve kredilerden kaynaklanan genişlemelerin karakteristiği olduğudur. Aklıma gelmişken, tehlikeli borçlanmaya empirik -yani tarihsel- bakış bir tez konusu için müthiş bir fikir olabilir.

AEN: Friedman kendi teorisini neden Avusturyacı olarak kabul etmedi?

Garrison: Çünkü Friedman asla Hayek’in *Prices and Production* kitabının önemini anlayamamıştır. Özel sohbetlerde, bu kitabı, Dennis Robertson’un *Banking Policy*

and the Price Level (Bankacılık Politikası ve Fiyat Seviyesi -1932) adlı kitabıyla birlikte, anlaşılması neredeyse imkânsız kitap örnekleri olarak vermektedir. Fakat eğer Hayek'i anlayacak olursanız, politikanın piyasa sürecini nasıl olup da hatalı bir istikamete yönlendirebileceğini, kredi manipülasyonunun etkileri üstünde piyasa güçlerinin zaferinden hemen önce, "tehlikeli borçlanma"nın nasıl olup da sürecin bu özel safhasını karakterize ettiğini açıkladığını görürsünüz.

Anaakım mesajı anlamada neden böylesine zorlanmaktadır? Çünkü sermaye teorisi çalışmazlar. Özellikle de Chicago geleneğiyle eğitim alanları. Hepsi Frank Knight'tan sermayeye dikkat etmek zorunda olmadıklarını öğrenmişlerdir, ve bu yüzden sermaye teorisini göz ardı ederler. Bunlar hep sermayenin makroekonomi açısından konu dışı olduğunu düşünmüşlerdir.

Sermaye teorisini stoklar ve akımlar arasındaki ilişki olarak düşünürler. Eğer sermaye bundan ibaret ise, yani "sermaye stoğu" ile "sermaye akımı" arasındaki şekli boyuttaki bir ayırmadan ibaret ise, şu halde, sermayenin makroekonomi ile pek bir işi yoktur. Dengesizlik için çok az kapsam vardır.

Çok farklı bir dizi sebepten ötürü, Keynes de sermaye teorisini makroiktisadın dışına itmiştir. Keynes'in kendisi bunu 1937 yılında yazdığı özetleyici makalesinde kabul eder. Makroyu sermaye teorisinin bütün o zorlu konularından uzaklaştıracak bir yol bulmuş olmaktan gurur duymuştur. Yıllar sonra Friedman, Keynes'e karşı bir devrim başlattığında, hiç hücumda bulunmadığı tek nokta sermaye teorisinin makrodan dışlanması olmuştur. Bu, Frank Knight'ın etkisinden ötürü, kendisi için kabul edilebilir bir şeydi.

AEN: *Ve işte bu nedenle siz Friedman'ın kendisinin bir Keynesçi olduğunu ileri sürüyorsunuz.*

Garrison: Friedman bunu kendisi beyan etmiştir, ve sebebi de sermayenin yapısına hiç atıfta bulunmayan Keynesyen bir makroekonomik çerçevenin ortaklığını yapmış olmasıdır. Geçen yıl *New York Times*'taki bir makalede,² Friedman parasalcı fikirleri bir Keynesçi ISLM modeline yerleştirmeye dâir pişmanlığını dile getirmişti. Bunun stratejik bir hata olduğunu beyan etmişti. Yıllar boyunca, Keynesçilik ve parasalcılık arasındaki farklar eğrilerin şekilleri ve elastikiyetler ile fiyatlar ve ücretlerin nispî intibak hızlarına dâir bir tartışmaya dönüştü. Şimdi, Friedman parasalcı fikirleri Hayekyen bir çerçevede ifade etmekle daha iyi bir durumda olabileceğini düşünüyor da değil. Basit olarak, kendi fikirleriyle Keynes'in fikirleri arasında daha temel bir ayırım bulunduğunu düşünüyor: parasalcılar piyasaların çalışacağına inanır ve Keynesçiler çalışmayacağına inanır.

Fakat, piyasaların tam olarak nasıl çalıştığını göstermek için, bir sermaye teorisine ve, faiz oranı ile uyumlu olarak üretimin farklı aşamaları arasında tahsis

² M. Weinstein, "Milton Friedman: My Biggest Mistake," *New York Times*, Temmuz 4, 1999, bl. 3, s. 2.

edilmiş olan kaynaklar ile birlikte, üretimin zamanlar arası modellerini (patterns) hesaba katan bir sermaye yapısına ihtiyaç duyarsınız.

AEN: *Avusturyacı teori ve sizin onu yorumlamanızı desteklemek üzere, Lord Robbins'in 1933 tarihli The Great Depression kitabına atıfta bulunuyorsunuz. Robbins'e ne oldu?*

Garrison: Kendisinin Büyük Buhran ile ilgili çalışması mükemmeldir. Avusturyacı teoriyi kurar ve teori için empirik delilleri sunar. Ancak nihayetinde, depresyondaki bir ekonomi için doğru ilâcın Keynesçi talep yönetimi politikaları olduğuna ikna olmuştur. Yani, depresyondan çıkma amaçlı planlamalar depresyona nasıl girdiğimize dâir kaygılar üzerinde öncelik kazanmalıdır. Önceliklerin bu özel sıralanışı elbette hiç de Hayekçi değildir. Robbins 1930'lar boyunca tüm ekonomi genelindeki deflasyonist güçleri, 1920'lerdeki muhtemel dikey uyumsuzluklara dâir bütün değerlendirmeleri "batırıyor" olarak görmüştü. Sonuçta, kendi kitabını imzalamayı reddedecek kadar Avusturyacı teoriye düşman hâle geldi, ve otobiyografisinde o kitabı asla yazmaması gerektiğini söyledi.

Bu, bir Keynesçi Devrim'den bahsetmenin neden makbul olduğunu da gösterir. *Genel Teori*'de piyasaların muhtemelen doğru çalışmayacağı şeklindeki, bünye içi piyasa tersliklerine sahip ilk makro modeli görüyoruz. Temel terslik yatırım ve tüketimin aynı doğrultuda hareket ettiği fikridir. Eğer öyle ise, tasarruflarda bir artışa karşılık birini diğerine karşı asla seçemezsiniz demektir. Bu durum neredeyse önemsiz olarak Keynes'in tasarruf paradoksunda ima edilir: eğer insanlar daha fazla tasarruf ederlerse, tasarrufları gelecekte daha fazla tüketime imkân vermeyecektir. Bu, hâlihazırda üretim çıktısı ve gelirlerin de düşmesine sebep olur. Ve eğer hükümet müdahale etmezse, gelirler ve tüketim de gelecekte azalacaktır. Modelin başka çalışma yolu yoktur. Dolayısıyla, politika reçeteleri esastan önemli hâle gelir.

Bütün bunlar Hayek tarafından açık şekilde ortaya konan metodolojik hükmü ihlâl eder: İşlerin nasıl yanlış gittiğini açıklamadan önce, ilk olarak nasıl herhangi bir zamanda doğru gidebileceğini açıklayabilmek zorundasınızdır. Keynesçi makroekonomik modelde işlerin doğru gidişatına dönük bir yol hiç yoktur. Avusturyacı modelde, cari tüketimdeki bir azalma, ekonominin daha hızla büyümesine neden olan ve insanların almak için tasarrufta buldukları malları üreten, uzun vadeli yatırımda bir artış için imkân verir.

AEN: *Modelinizde Keynes'in teorisini nasıl kullanıyorsunuz?*

Garrison: Onun teorik çerçevesini Avusturyacı çerçeve ile bir karşıtlık olarak kullanıyorum, ve bunu, Keynesçiliğin modern yorumlarının çoğuna göre, *Genel Teori*'ye daha sadık kalacak bir şekilde yapıyorum. Özellikle Keynes'in iktisadî dalgalanma ile ilgili teorisinin tartışılmasında, Keynes'in sahte bir şekilde gizlenmeye meyleden bir veçhesine önem veriyorum. Keynes benim belirttiğim tersliklerle sıkıntıya düşen bir ekonomiyle işe başlıyor, ancak bu ekonomide (bir

şekilde) ücretlerin düzeyi doğru seviyede yer alıyor. Emek piyasası dengededir. Ancak, iş dünyası beklentiler modeli iskambil kartlarından yapılan bir evdir, ve bu yüzden ekonomi çökmeye meyillidir. Keynes'e göre, iş dünyasını hareket ettiren güç "hayvanî güdüler"dir. Bu güdüler sönükleşince yatırımcılar kötümser hâle gelir. Bu gerçekleştiğinde, ekonomi depresyona girmekte, ve işsizlik yaygınlaşmaktadır.

Ancak çoğu ders kitabı anlatımının aksine, Keynes ücretler düzeyinin aşağıya doğru zor düşmesinden (sticky downwards) yakınmaz. Onun hükmüne göre, ücret düzeyinde bir yanlışlık yoktu. Ücret oranının düşmesine izin verilmemelidir çünkü o -muhtemeldir ve öyledir ki- piyasayı dengeleyen ücret oranıdır. Axel Leijonhufvud bu noktayı 1968 tarihli *On Keynesian Economics and the Economics of Keynes* (Keynesyen İktisat ve Keynes'in İktisadı) adlı eserinde vurgular: Keynesçi bakışla, ücret oranı fazla yüksek düzeylerde takılıp kalmaz; ancak doğru yerde çakılıdır.

1930'larda hükümetler ücretlerin düşmesini istemediler. Keynes de istemiyordu. Açıkça bir sabit ücret politikası önerdi. Burada Leijonhufvud ile, Keynes'in bir avukat gibi tartıştığı hususunda da hemfikirim. Leijonhufvud'un demek istediği, Keynes'in aynı sonuçlara varan karşılıklı tutarsız argümanlar ileri sürdüğüdür. Ücretlerin düşmediğini, düşen ücretlerin olumsuz etkilere sahip olduğunu, ve ücretlerin düşmesine izin verilmemesi gerektiğini savundu. Meramı ücretlerin sorun olmadığını söylemekti; sorun, onun fikrinde, iş dünyasında bir güvenin eksikliği, ve bunun doğuracağı yetersiz yatırımlardı. Eğer hükümetler bir şekilde yatırımları desteklerse, sonrasında ücretler yeniden doğru konuma ulaşacaktı. Bu bakış açısıyla, Büyük Buhran döneminde izlenen politikalar Keynes açısından hayli doğru politikalarıdır.

AEN: *Sizin fikriniz ücretlerin fiyatlardan daha yapışkan/değişken olmadığı mıdır?*

Garrison: Daha yapışkan olmalarını sağlayan, bir kısmı hükümet müdahalesinden kaynaklanan, bir nedenler karışımı vardır. Ancak önemli nokta, bir iktisadî dalgalanmanın çöküş aşamasında can alıcı olan şey, ücret oranlarındaki genel bir değişim değil ama, ücret oranları arasında, emeği yeniden tahsis edecek olan, nispi bir değişimdir. Emek gücünün üretimin ilk safhalarından geç safhalarına doğru yer değiştirmesi gerekir.

Avusturyacı makro model bütün ücretlerin aşağı doğru yönelmesine ihtiyaç duymadığını gösterir. Bazıları düşmeye ve bazıları yükselmeye ihtiyaç duyar. Elbette, eğer döngüsel çöküş para arzında bir yıkılma ile birleşirse, hem ücretler hem de fiyatlar genel olarak çok yüksek olacaktır. Bu Hayek'in "ikincil daralma" (secondary contraction) dediği şeydir. Ancak çöküş arifesindeki problem, ücretlerin çok düşük ya da yüksek olması değil, ama farklı üretim aşamalarında yerleşik ücretlerin yapısının zaman ile ilerleyen tüketim talebi ile tutarsız olması problemidir.

AEN: *Yıllarca öğrencilerinize Genel Teori okuttunuz. Neden?*

Garrison: Burada makroekonominin köklerini bulursunuz. Makronun ne hakkında olduğunu anlamak istiyorsanız, bu kitabı anlamanız gerekir. Ayrıca, öğrencilerin Keynesyenizm'in safsatalarını görmelerine yardım eder, çünkü bu safsatalar *Genel Teori*'de, yıllar sonra ortaya çıkan derlenip toparlanmış ders kitabı uyarlamalarında olduğundan çok daha aşikâr görünürdür.

Keynes ve klâsikler üzerine yazılmış hayli çok eser var, ama klâsik model diye alınan şey ders kitabı endüstrisinin uydurma bir icadıdır. Gerçekten klâsik hiçbir iktisatçının kabul etmediği bu model, sermayenin homojenliğini ve sabit sermaye girdisini ihtiva eder. Paranın miktar teorisinin oldukça statik bir sunumunu ihtiva eder. Üretim aşamalarını görmezden gelir. Ders kitaplarında uydurulan bu kukla/yalancı şahit, Keynesyen teorisinin, karşılaştırmalı olarak, daha sofistike ve aydınlatılmış görülmesine sebep olur.

Ancak Keynes'e geri dönüp bakarsanız, "klâsik" terimini çok geniş biçimde, Hayek de dahil, piyasaların işlediğine itimat eden herhangi birisini içermek üzere kullandığını görürsünüz. Gerçekte, kendisiyle savaş içinde olduğu kişi Hayek'ti. Dolayısıyla, bu ikisi arasındaki farkların öne çıkarılması öğrencilerin işin gerçeğini öğrenmesine yardımcı olur. Benim bu tartışmaya odaklanmayı tercih sebibi budur. Hayek'le kıyaslandığında, Keynes'in durumu çok da iyi görünmez.

AEN: *Keynes'i Avusturyacı görüşe karşıt olarak kullanımınızın, Keynes'in anaakımın gözünden hayli düşmüş biri olması nedeniyle, anakronik görülebileceğini düşünüyor musunuz?*

Garrison: Avusturyacı iktisadın gelişimi önemli bir aşamayı ıskaladı -makro teorisinin grafiksel bir çerçeveye çevrilmesi ve bazen söylendiği şekliyle bir "pozitif hōristik"³ yaratılması. Dolayısıyla mesele sadece bir karşıtlık sağlamak değil, Avusturyacı teorisinin pozitif bir yeniden ifadesini oluşturmaktır.

Yine, anaakım dergilerinde hükmünü sürdürmemesine karşın, Keynesçilik politika düzeyinde gözden düşmüş değildir. Şayet politik sorunların izini *Wall Street Journal* okuyarak takip ediyorsanız, daha yeni, sözde daha güçlü teorilerin tartışmayı yönlendirmede hemen hiçbir rol oynamadığını görürsünüz. Politika oluşturanların düşüncelerini yönlendiren şey 1960'lar tarzı Keynesçi düşüncedir, ve buna karşı asla bütünüyle tesirli bir karşılığa sahip olamadık.

AEN: *Öyleyse, sizin kitabınız politik dünyada nereye uyacak?*

Garrison: Sherryl Kasper'in gelecek yıl çıkacak *The Revival of Laissez-Faire in American Macroeconomic Theory* (Amerikan Makroekonomik Teorisinde Laissez-Faire'in Yeniden Doğuşu) başlıklı bir kitabı var. Onu okumayı bekliyorum, ama

³ Heuristic; Keşfe yarayan, anlamaya yardımcı, vesile olan şeyler anlamına gelir. (Ed.)

başlığının Avusturya Okulu'nda ihtiyaç duyulan türden bir yeniden canlanmaya izin verdiğinden emin değilim. Anaakım makroiktisatçılar, en azından fiiliyatta politik konulara ilgi duyanları, müdahaleci olmaya eğilim gösterirler. Bırakınız-yapsınlarca bir konuma doğru yönelmelerini görmek güzel olurdu. Avusturyacı iktisatçılar bütün bütün bırakınız-yapsınlarca olmaya meyleder, ancak onlara tekrar rağbet kazandırmak için gereken şey, ilgilerini makroekonomik konulara çekmeleridir.

Mikro problemler hakkında ve müdahalenin yokluğunda piyasaların bunlarla nasıl ilgilenebileceği konusunda kütüphaneler dolusu kitabımız var. Ancak makroekonomik problemler ve bunlara piyasa temelli cevaplar üzerine yazılmış pek az şey var. Benim kanaatim, bunun sebeplerinden biri, anaakımın müdahalecilik yanlısı modeline karşı koyacak yaşayabilir/geçerli (viable) bir makroekonomik modelimizin olmamasıdır.

AEN: *Modelinizin yapısının politika yapanları, bu modeli dalgalanma karşısı (countercyclical) amaçlar için kullanmak üzere, ayartabileceğinden endişeleniyor musunuz?*

Garrison: Hayır, gerçekten de endişelenmiyorum, sermaye yapısının büsbütün karmaşıklığı ve bir çöküş sırasında emek kaynaklarının yeniden tahsisine dâir implikasyonlar nedeniyle. Havsalaya sığar hiçbir proaktif makroekonomik politika ekonomik iyileşmeyi âhenkle yönlendiremez.

Şimdi, Lachmann 1956 tarihli *Capital and Its Structure* (Sermaye ve Yapısı) adlı kitabında bir parça Keynesyen aktivist gibi görünür, çünkü bu sorunların bir kısmı üzerinde spekülasyon yapar. Bununla birlikte, onu okumamdan anladığım şu; Lachmann sadece Keynesyenleri onların kendi sahasında ele alıyordu. İhtiyaç duyulan şeyin bir tür kredi kontrolü olduğunu söyledi, bu kredi kontrolüyle uzun vadeli üretime sağlanan kredilerin azaltımını ve kısa vadeli üretim için kredi artışı kastetti. Bu, tam da emek kaynaklarını ilk üretim aşamalarından geç üretim aşamalarına yeniden tahsis etmenin etkisine sahip olur. Politika yapıcıların bunu yapmaya çalışmasını gerçekten savunmuyordu. Sadece Avusturyacı dalgalanma teorisini bir iyileşme planı için bir temel olarak kullanmanın ne kadar da yıldırıcı olacağını göstermeye çalışıyordu.

Ve Hayek, sanırım, yalnızca merkez bankasının yapay bir büyümenin devamını sağlamak için ne yapmak zorunda olduğunu açıklamaya çalıştığında, bir parça rayın dışına çıkmıştır. Farz olduğu gibi, para arzı artan bir oranda yükseltmek zorunda kalınabilir. Hayek'in sözde "hızlandırıcılığı" (accelerationism) bazen kısa vadeli/uzun vadeli Phillips eğrisi analizinin önceden bir ifadesi olarak görülür. Ancak Hayek'in daha geniş perspektifle söylediği, genişleme oranını hızlandırmanın işe yaramayacağıdır. Fed ekonomiyi belânın içine sokabilir ama belâdan kurtaramaz. Gereken şey biraz likiditasyon ve yeniden kaynak dağıtımdır.

AEN: Kitabınızın sonundaki sınıflandırmanın muazzam bir açıklama gücü var (Bkz. Şekil 3)

Garrison: Başlangıçta bu matrise kitabımın ön kısmında yer vermiştim. Fakat daha sonra bunun gerçekten de gayet güzel bir özetleme yolu olduğunu fark ettim. Avusturyacılar, parasalcılar, ve Keynesçiler arasındaki tartışmanın neden bu kadar uzun zaman sürüp gittiğini açıklamaya çalıştım. Sonunda şu cevaba ulaştım: tartışmacılar aynı anda iki farklı soruyla ilgilenmeye çalışıyorlardı. Sorunun ilki piyasaların işleyip işlemediğidir. Diğer soru, ilk sorunun çözümünde, odaklanmanın emek üstüne mi yoksa sermaye üstüne mi olması gerektiğidir. Yani, makroekonomik olarak uygun anlamda piyasanın işleyebilirlik kabiliyetini değerlendirmek için (sermaye veya emeği içeren) piyasa mekanizmalarının temel özellikleri nelerdir?

2x2'lik matrisin kurulması ve tartışılması sırasında, hücre, satır, ve sütun arkaadışlarından bahsediyorum. Benim tasnifime göre, sermaye piyasalarını hariç tuttuğunuzda, emek piyasalarına odaklanan Friedman ve Keynes'e ulaşırsınız. Ve, piyasaların ekonomiyi resesyondan çıkaracak kadar yeterli işlemeyeceğini varsayan yahut bundan korkan Lachmann ve Keynes'e ulaşırsınız. Benim görüşüme göre, Hayek konuyu doğru kavramıştır: siyasî aktivizm faiz oranlarını tahrif etmedikçe piyasalar çalışır ve bizim dönemler arası sermaye yapısı analizimiz piyasaların nasıl çalıştığını hemen hemen göstermektedir.

		PİYASA EKONOMİSİ HAKKINDA GENEL YARGILAR	
		Desantralize karar alma sürecinin makro ekonomideki olası etkileri:	
		COORDİNASYON	COORDİNASYONSUZLUK
ANALİTİK YÖNELİMLER	SERMAYE	HAYEK	LACHMANN
	EMEK	FRIEDMAN	KEYNES

Şekil 3. Bir Modeller ve Değerlendirmeler Matrisi
(Kaynak Roger W. Garrison, *Time and Money*, Routledge, 2001)

Matris bize bazı eski konuları aydınlığa kavuşturma konusunda yardımcı olur. Meselâ, hem Milton Friedman hem de Richard Nixon'ın "artık hepimiz Keynesyeniz" dediği kayıtlara geçmiştir. Gerçi, Friedman yanlış anlaşıldığından şikâyetçi olmuştur. Friedman bunu söylediğinde, hem kendisinin hem de Keynes'in aynı -emek piyasalarına odaklanan- analitik çerçevede çalıştıklarını kastetmiştir. Fakat Nixon bunu söylediğinde, piyasaların kendi başına işleri yoluna koymak için güvenilir olduğuna kimsenin inanmadığını kasteder; bu yüzden, hükümet destekli teşvik ve istikrar politikalarına ihtiyaç duyarız. Benim matrisim Friedman'ın Keynes'in satır arkadaşı olduğunu, Nixon'ın ise Keynes'in hücre arkadaşı olduğunu gösteriyor.

AEN: *Avusturyacı iktisadî dalgalanma teorisi hakkında en yaygın mitler nelerdir?*

Garrison: Genel bir efsane Avusturyacıların bir ekonomideki bütün iniş ve çıkışların, kaçınılmaz olarak parasal genişlemelerin neden olduğu, zamanlar arası dengesizliği gerektirdiğine inandıkları yönündedir. Basitçe bu doğru değildir. Teori bir başka tarafa işaret eder. Avusturyacı teoriye göre, kredi genişlemelerinin neden olduğu yapay büyümeler sürdürülebilir değildir. Teori her çöküşü açıklamaya çalışmaz. Yapay bir büyümeyi doğrudan ihtiva etmeyen dikkate değer bir vaka 1930'ların son yıllarında -Federal Rezerv tam da ekonomi iyileşme sürecindeyken mankafa bir şekilde rezerv gerekliliklerini yükselttiğinde- gerçekleşen çöküştür. Bu para arzında bir çöküşe neden olmuş ve depresyonu iki sene daha uzatmıştır.

AEN: *Japonya'yı kendisini resesyondan para basarak çıkarmaya çalışmanın (print itself out of recession) bir örneği olarak verir misiniz?*

Garrison: Evet, veririm, aynı zamanda bazı sözde "yükselen ülkeler" de öyledir. Bu ülkelerdeki büyümenin çoğu yapay surette ucuz kredilerden kaynaklanmıştır. Ve bazıları da, riskin borç alana değil ama verene ve sonunda hükümete ait olduğu, yapay olarak garantili kredilerden kaynaklanmıştır. Paul Krugman risk alma ve riski taşıma arasındaki bu sorunlu farklılığa vurgu yapmaktadır, ancak kendi teorisiyle Avusturyacı teori arasındaki güçlü benzerliği görmez.

Krugman Avusturyacı teoriyi "eski moda teori" olarak karalamaktadır ama, bu ifadede itiraz edilecek bir şey yoktur. Avusturyacı teori yapay bir teşviğin bir çöküş için sahneyi hazırladığını söylemenin yalnızca bir yoludur, ki bu söylenen şey de doğrudur. Ancak, Krugman ayrıca Avusturyacıları bu konu üzerinden ahlâk öğretiyor olarak görür; ekonomi, büyüme cümbüşünü telâfi etmek için, acılı bir çöküş ve depresyondan muzdarip olmak *zorundadır* gibi. Elbette, Avusturyacı teorinin bu tür bir basit ahlâkî ders verme düşüncesi yoktur.

Krugman'ın alternatif teorisi bir pür para talebi teorisidir. Eğer, herhangi bir sebeple, ekonomi genelinde bir para talebi artışı varsa harcamalar azalacaktır. Bu fiyatlar üstünde aşağıya doğru baskı oluşturur, ve fiyatların doğrudan doğruya

intibak edemediği kapsamda, üretim düşer. Krugman bunun Keynes'in iktisadî dalgalanmalar açıklaması olduğunu ileri sürer ama aslında öyle değildir. Keynes depresyonun yatırım talebindeki bir yıkımdan kaynaklandığına inanmıştır. Yıkımın ardından, bir likidite kapışması olacağını fark etmiştir. Ancak, artan para talebini öncelikli sebep olarak kabul etmemiştir.

AEN: *Krugman, Gottfried Haberler'in sonraki çalışmalarından bazı Avusturyacı karşıtı argümanlar almış görünüyör.*

Garrison: Evet, Avusturyacıların büyüme ve çöküş hikâyelerinde bir tür simetriye ihtiyacı olduğunu söyler. Çöküş sermayenin erken üretim aşamalarından sonraki aşamalara yeniden bir dağıtımını gerektirir, ve bu yüksek dozlarda işsizliği gerektirir. Bu yüzden, Haberler şunu sorar: neden, büyüme dönemlerinde sonraki aşamalardan önceki aşamalara doğru sermaye yeniden dağılırken, aynı işsizliğe sahip olmazsınız?

Cevap genel talebin, tamı tamına bankacılık sisteminin sağladığı yoğun kredilerce desteklenmesi nedeniyle, büyüme süresince daha güçlü olmasıdır. Bu emek talebine genel olarak bir destek verir, ama talep özellikle üretimin erken aşamalarında güçlüdür. İşçiler üretimin geç aşamalarından erken aşamalarına fiyat artışlarıyla yönlendirilirler. Çöküş geldiğinde, erken aşamalardaki emek talebinde, işçilerin işsiz kalmasına neden olan, âni bir azalış vardır. Bu işçiler nihayetinde yeniden istihdam edilebilirler, ama bu zaman alacaktır.

Krugman'ın Haberler'den aldığı bağlantılı bir argüman Avusturyacı teorideki işsizliğin temellerini sorgular. Haberler ve Krugman kötü yatırımların neden iyi işgücünün işsiz kalmasına sebep olması gerektiğini sorarlar? Cevap, elbette, bu tür işsizliğin sermaye yapısındaki farklı parçalar arasında tamamlayıcılık ve emeği tamamlayıcı olan sermaye türlerinde -kötü yatırımlardan kaynaklanan kısıtlılıkların sonucu olmasıdır.

AEN: *Tyler Cowen'in Avusturyacı iktisadî dalgalanmalar teorisini eleştirdiği kitabındaki argümanlarından birisine dâir konuşmak ister misiniz?*

Garrison: Peki, Cowen uzun argümanlar listesi yapar, ama özel olarak bir tane sine değinmeye izin verin. İddia eder ki, Avusturyacılar göre tasarruf oranları sık ve dramatik değişimlere tâbi olmalıdır. Aksi takdirde, girişimciler bir kredi genişlemesini tasarruflardaki bir artış olarak görmeyeceklerdir. Bu argüman pedagojiyi tarihsel uygulama ile karıştırır. Avusturyacılar tasarruf oranlarının oynak olduğu şeklinde bir iddiada bulunmazlar; onlar sadece tasarruf oranlarının değişebileceğini ve değiştiğini kabule ihtiyaç duyarlar. Buradaki fikir faiz oranlarının, ekonomi sürdürülemez bir büyüme patikasına çıkartılmayacak ise, küçük ve kademeli değişimleri dahi yansıtmaması zorunluluğudur.

Aklıma gelmişken, Avusturyacılar ne arz yönlüler gibi tasarruf taraftarı ne de Keynseçiler gibi tasarruf karşıtıdır. Onlar sadece yatırım faaliyetlerinin tasar-

ruf mevcutları (availability of saving) ile tutarlı olması için kaygılanırlar, ki bu tutarlılık ilâveten insanların zaman tercihleriyle de tutarlıdır. Benzer bir ifade genel olarak ekonomik büyüme için de söylenebilir. Büyüme diye bir şeyin yanında ya da karşısında olmak için bir sebep yoktur. Önemli olan şey, ekonominin büyüme oranının zamanlar arası tüketim tercihlerine tekabül etmesidir.

AEN: *Bir diğer sıklıkla yükseltelen itiraz tüketici kredi piyasalarının Avusturyacı anlatımı önemli ölçüde değiştirdiğidir. Bu doğru mu?*

Garrison: Hayek teoriyi ilk defa geliştirdiğinde, tüketici kredisi adına ortada pek bir şey olmadığı doğrudur. Kredilerin aslan payı iş âlemine gitmekteydi. Bu durum teorinin doğrudan uygulamasını mümkün kıldı. Ancak büyük hacimde tüketici kredisi devreye girdiğinde dahi, ayrıntılar farklılaşsa bile, teorinin geçerliliği yine de devam eder. Tüketici kredilerinin çoğu dayanıklı tüketim malları -mobilyalar, otomobiller, ve yüzme havuzları- içindir. Bu tür mallar, yine de, sermaye karakteristiklerinin çoğuna sahiptir.

Harry Browne bir keresinde, bir düşük faiz oranları döneminde yüzme havuzu yaptırarak gösteriş yapan, ve sonrasında havuzu muhafaza edemeyeceğini fark eden müşterilerinden birisi hakkında yazmıştı. İşte bu Avusturyacı iktisadî dalgalanma teorisinin kendisini bütünüyle tüketici kredisi piyasasında işlettiğine bir örnektir.

AEN: *Avusturyacı anlatım politik iktisadî dalgalanma olarak adlandırılan şeye ne kadar uyar?*

Garrison: Güzel bir uyumu vardır: Avusturyacı teori, büyümenin (boom) süresi yahut büyümeler arasındaki sürenin uzunluğunu değil, büyümenin mekaniğini açıklar. İlk zamanlarda Mises, Knut Wicksell'in teknolojik faktörlerin doğal faiz oranının yükselmesine neden olduğu ve bankacılık sisteminin ancak gecikmeli olarak banka faiz oranını ayarladığı şeklindeki açıklamasını kabul etmişti. Ancak, 1920'lerde, Mises yapay büyümeyi teknoloji üzerinden değil ama genel itibariyle "enfasyonist ideoloji" üzerinden suçlamaya başlamıştır.

Hayek'in *Constitution of Liberty*'sinde (Özgürlüğün Temel Yapısı) kredi kaynaklı yapay büyümenin politik olarak harekete geçirilmiş olduğunu izah ettiği 1960'tan önce değildi. Hayek, -Buchanan ve Tullock'un *Calculus of Consent*'inin (Oybirliğinin Hesaplanması) yayınlanmasından iki yıl evvel- bir seçim öncesinde kredi genişlemesinin politik faydalarını açıklamak amacıyla, aşikâr bir Kamu Tercihî argümanını kullandı.

AEN: *Sermaye piyasalarının uluslararasılaşması modeli nasıl etkiliyor?*

Garrison: Uluslararası sermaye piyasaları tümüyle devreye girdiğinde, faiz oranlarındaki değişimler daha az belirgindir. Bunun yerine, yabancı yatırımcılar faiz oranlarında ufak bir artıştan dahi faydalandıkça, sermaye akımlarındaki deği-

şimleri görürüz. Böylece, faiz oranları çöküşün arifesinde pek de yüksek değildir, ama sermaye girişleri büyük miktarlardadır ve ihracat piyasaları zayıflatılmıştır. Sonuçta, dünya sermaye piyasalarına erişim büyümenin aksi durumda olacağından daha uzun sürmesine imkân tanır.

Bununla birlikte, Mises'in aslında kendi iktisadî dalgalanma teorisini Britanya Para Okulu'ndan (British Currency School) bir fikri ödünç alarak kurduğunu hatırlamalıyız. Bu okul dar bir şekilde milletler arasındaki ticaret şekillerinin değişimi ile ilgili olarak kendi kendisini geriye alan (self-reversing) süreci göz önüne sermişti. Mises kapalı bir ekonomide dahi, yine de kendisini geriye alan bir sürecin var olduğunu gösterdi -kendisini faiz oranları ve sermayenin yeniden yapılan tahsisi olarak işleten bir süreç.

AEN: *Bu kitap üzerinde çalıştığınız bütün süre boyunca ekonomi bir yükselme dönemindeydi ve işsizlik ve açıklar gibi geleneksel makro sorunlar bir sorun olmaktan çıktı. Artık bir önemi kalmamış konularla uğraştığınız için hiç hevesiniz kırıldı mı?*

Garrison: Hayır, benim daha büyük hedefim, birçok farklı durumda birçok farklı konuyla ilgilenebilecek, sermaye temelli bir makroekonomiyi bir araya getirmektir. Ancak, mesleğin dönemsel olarak inanır görüldüğü gibi, iktisadî dalgalanmanın ölü olduğuna bir an bile inanmıyorum. Gerçekte, iktisadî dalgalanma teorisinin popülerliğinin bir çöküşün arifesinde çok düşük olduğunu söylemek muhtemelen doğrudur.

Son zamanlarda “yeni ekonomi” -internet, dijital devrim, ve tam zamanında envanter yönetimi üzerine pek çok şey işittik. İşlerin değiştiğini inkâr etmiyorum, ama değişimlerin kalıcı bir refaha her nasılsa eklediklerinden şüphe ediyorum. 1990'ların ilk yıllarındaki Bush resesyonunun hemen öncesinde, işsizlik oranı % 5,5 düzeyindeydi. Kimse bu oranın kabul edilemez derecede yüksek olduğunu söylemiyordu. Aksine bu “doğal oran” olarak, makroekonomik sıhhatin bir kalite işareti şeklinde görülüyordu. Tek bir dalgalanma süresi boyunca, doğal oranın % 5,5'ten % 4,0'e düşmüş olduğuna günümüzde inanacak mıyız?

Makroiiktisatçılar -özellikle Avusturyacı makroiiktisatçılar- tahminler yapma konusunda temkinli olmalıdır. Fakat, Clinton genişlemesinin mühendisliğindeki Federal Rezerv'in rolünün pek şüpheli olduğunu düşünmüyorum. Şu an sahne Avusturyacı tarzda bir çöküş için hazırlanıyor mu? Peki, sadece eğer bu tarz bir çöküş yaşarsak, kitabımın değerinin artacağını tahmin etmeme izin verin.